

Cuprins

Partea I. Generalități	1
Capitolul I. Organizația internațională	1
Capitolul al II-lea. Cele mai importante organizații internaționale	3
§1. Organizația Națiunilor Unite	3
§2. Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa	7
§3. Organizația Atlanticului de Nord (NATO)	9
§4. Consiliul Europei	11
Partea a II-a. Scurt istoric al înființării și funcționării	
Comunităților Europene și a Uniunii Europene	14
Capitolul I. Ideea înființării unei Europe Unite	14
Capitolul al II-lea. Etapele creării și dezvoltării	
Comunităților Europene și a Uniunii Europene	18
§1. Perioada 1945-1949 de pregătire a înființării Comunităților Europene	18
§2. Perioada 1950-1960 de înființare a Comunităților Europene	19
§3. Perioada 1960-1969 de criză și de consolidare a celor trei Comunități	23
§4. Perioada 1970-1989 de avânt în procesul de integrare europeană	25
§5. Perioada 1990-2009 de adâncire a integrării prin înființarea Uniunii Europene și de extindere spre Est	30
§6. Perioada 2010- de căutare a unei noi identități într-o lume globalizată	47
Capitolul al III-lea. Aderarea de noi state la Uniunea Europeană și posibilitatea ieșirii statelor din această organizație internațională	51
§1. Aderarea la Uniunea Europeană	51
§2. Statutul României față de CE și UE	53
§3. Tratatul de aderare încheiat între România și UE	55
3.1. Date prealabile	56
3.2. Structura tratatului și prevederile cele mai importante	57
3.3. Dispoziții tranzitorii	59
3.4. Clauze de salvagardare	61
§4. Ieșirea sau excluderea unui stat membru din Uniunea Europeană	63
§5. Cooperarea consolidată sau intensificată	67

Partea a III-a. Definiția, principiile și izvoarele dreptului Uniunii Europene	70
Capitolul I. Drept european. Drept unional. Drept comunitar.	
Definiție	70
Capitolul al II-lea. Principiile fundamentale ale dreptului unional	73
§1. Principiul atribuirii (sau împuternicirii speciale limitate)	73
§2. Principiul împuternicirii implicite (<i>implied powers</i>)	77
§3. Principiul subsidiarității	79
§4. Principiul proporționalității	83
§5. Principiul echilibrului instituțional („ <i>checks and balances</i> ”)	84
§6. Principiul rangului prioritar al dreptului unional față de dreptul național	84
§7. Principiul aplicării directe a dreptului unional	97
§8. Principiul respectării drepturilor fundamentale ale omului	102
§9. Principiul transparenței și democrației	108
Capitolul al III-lea. Izvoarele dreptului unional	110
§1. Izvoarele originare sau primare	110
§2. Izvoarele secundare sau derivate	119
§3. Izvoarele nescrise ale dreptului unional	131
§4. Izvoarele complementare ale dreptului unional	132
Capitolul al IV-lea. Aplicarea dreptului unional în timp, în spațiu și asupra persoanelor	139
Capitolul al V-lea. Cetățenia unională	142
§1. Precizări prealabile	142
§2. Definiție	143
§3. Drepturile ce decurg din statutul de cetățean unional	145
Partea a IV-a. Instituțiile Uniunii Europene	151
Capitolul I. Instituțiile principale ale Uniunii Europene	152
§1. Consiliul European	152
§2. Consiliul Uniunii Europene	158
§3. Comisia Europeană	167
§4. Parlamentul European	175
§5. Procesul unional al adoptării actelor legislative și nelegislative	196
5.1. Precizări prealabile	196
5.2. Procedura legislativă ordinară sau a codeciziei (art. 294 TFUE)	199
5.3. Procedura legislativă specială	201
§6. Curtea de Conturi	210
§7. Banca Centrală Europeană	213

Capitolul al II-lea. Organele secundare (consultative) ale Uniunii Europene _____	219
§1. Comitetul Economic și Social (ECOSOC) _____	219
§2. Comitetul Regiunilor (art. 305-307 TFUE) _____	222
§3. Banca Europeană de Investiții _____	224
§4. Europol _____	226
§5. Parchetul European _____	228
§6. Alte organe ale Uniunii Europene _____	236
Partea a V-a. Justiția unională _____	238
Capitolul I. Generalități _____	238
§1. Sistemul jurisdicțional unional prezentat în date cronologice _____	238
§2. Noțiunea și natura juridică a Curții de Justiție a Uniunii Europene _____	243
§3. Principiile fundamentale de funcționare și caracteristicile semnificative ale Curții _____	246
§4. <i>Sedes materiae</i> _____	248
4.1. Curtea de Justiție a Uniunii Europene _____	248
4.2. Tribunalul _____	249
Capitolul al II-lea. Componenta Curții de Justiție a Uniunii Europene _____	250
§1. Judecătorii. Numirea, numărul și statutul lor _____	250
§2. Președintele Curții și completele _____	255
§3. Avocații generali _____	258
§4. Grefierul și funcțiile lui _____	260
Capitolul al III-lea. Competența organelor jurisdicționale unionale _____	263
§1. Competența Curții de Justiție a Uniunii Europene _____	263
§2. Competența Tribunalului _____	270
§3. Conflictele de competență și declinarea competenței _____	273
3.1. Conflicte de competență între instanțele naționale și cele unionale _____	273
3.2. Conflicte de competență între instanțele unionale _____	273
3.3. Conflicte de competență între instanțele unionale și cele internaționale _____	275
Capitolul al IV-lea. Drept procesual unional _____	280
§1. Introducerea acțiunii și procedura scriptică _____	281
1.1. Părțile în procesul unional _____	281
1.2. Reprezentarea procesuală și avocatul obligatoriu _____	284
1.3. Intervenienții în procesul unional _____	287

1.4. Condițiile cererii de chemare în judecată _____	289
1.5. Întâmpinarea _____	294
1.6. Numirea raportorului și a avocatului general _____	295
1.7. Limba procesuală _____	297
§2. Faza intermediară a cercetării judecătorești _____	300
§3. Procedura orală _____	305
3.1. Discuțiile contradictorii ale părților și administrarea probelor _____	305
3.2. Concluziile avocatului general _____	307
3.3. Redeschiderea procedurii orale _____	310
3.4. Excepții procesuale și procedurale, chestiunile prealabile ce împiedică rezolvarea fondului. Sentințele interlocutorii _____	311
§4. Hotărârea _____	313
4.1. Deliberarea și pronunțarea _____	313
4.2. Formele hotărârilor și tehnica elaborării lor _____	315
4.3. Obținerea hotărârilor provizorii (art. 39 din Statutul CJUE) _____	317
4.4. Căi alternative de tranșare a litigiilor _____	323
4.5. Cererea pentru interpretare și cererea pentru obținerea unei formule executorii privind executarea bunurilor aparținând Uniunii Europene _____	325
4.6. Executarea hotărârilor _____	328
4.7. Termenele procesuale (art. 49 RP) _____	331
4.8. Cheltuielile de judecată _____	334
4.9. Asistența judiciară _____	338
§5. Căile de atac _____	340
5.1. Recursul _____	340
5.1.1. Hotărârile atacabile _____	340
5.1.2. Recurenții posibili _____	341
5.1.3. Termenele de recurs _____	341
5.1.4. Motivele de recurs _____	342
5.1.5. Cererea de recurs _____	343
5.1.6. Întâmpinarea intimatului _____	344
5.1.7. Soluții _____	345
5.1.8. Procedura în fața Tribunalului după retrimiteră _____	346
5.2. Căile de atac extraordinare. Terța opoziție. Revizuirea _____	348
5.3. Reexaminarea _____	351
5.4. Opoziția și cererea în caz de omisiune de pronunțare _____	352
§6. Principalele acțiuni exercitate în fața Curții de Justiție a Uniunii Europene _____	354
6.1. Noțiuni și clasificare _____	354

6.2. Acțiunea în constatarea încălcării tratatelor unionale de către statele membre	356
6.2.1. Admisibilitatea acțiunii	357
6.2.2. Temeinicia acțiunii	364
6.2.3. Efectele deciziei CJUE	366
6.3. Acțiunea în anulare	371
6.3.1. Noțiune și clasificare	371
6.3.2. Admisibilitatea acțiunii	372
6.3.3. Temeinicia acțiunii în anulare	381
6.3.4. Efectele hotărârii de anulare	385
6.4. Excepția de ilegalitate	388
6.4.1. Noțiune și caractere	388
6.4.2. Părțile care pot invoca excepția	389
6.4.3. Actele normative ce pot fi atacate pe calea controlului incidental	390
6.4.4. Efectele admiterii excepției de ilegalitate	391
6.5. Acțiunea contra sancțiunilor pecuniare	392
6.6. Acțiunea de proprietate intelectuală	396
6.6.1. Natură juridică	396
6.6.2. <i>Sedes materiae</i>	396
6.6.3. Competență	397
6.6.4. Actele atacabile	397
6.6.5. Termenul	399
6.6.6. Capacitatea procesuală activă și pasivă	400
6.6.7. Substituirea unei părți	400
6.6.8. Acțiunea incidentă	401
6.6.9. Motivele de anulare	401
6.6.10. Efectele hotărârii judecătorești	401
6.7. Acțiunea în constatarea abținerii nejustificate	402
6.7.1. Considerații prealabile	402
6.7.2. Condiții de admisibilitate	403
6.7.3. Temeinicia acțiunii	406
6.7.4. Efectele hotărârii	407
6.8. Acțiunea în despăgubire	408
6.8.1. Precizări prealabile	408
6.8.2. Natura juridică a acțiunii în despăgubire extracontractuală	410
6.8.3. Calitatea procesuală activă și pasivă	412
6.8.4. Termenul de introducere a acțiunii	415

6.8.5. Temeinicia acțiunii	415
6.8.6. Prejudiciul și despăgubirea	417
6.8.7. Raportul de cauzalitate	419
6.8.8. Concluzii	420
6.9. Acțiunea preliminară	420
6.9.1. <i>Sedes materiae</i>	421
6.9.2. Specificitățile acțiunii preliminare	423
6.9.2.1. Obiectul acțiunii preliminare	424
6.9.2.2. Cauza acțiunii preliminare	426
6.9.2.3. Instanța națională ca subiect unic al acțiunii preliminare	428
6.9.2.4. Îndreptățirea sau obligația de a sesiza CJUE	432
6.9.2.5. Hotărârea instanței naționale de sesizare a CJUE	436
6.9.3. Hotărârea preliminară. Procedura în fața CJUE	440
6.9.4. Concluzii	446
6.10. Acțiunile în legătură cu serviciul introduse de funcționarii unionali	449
6.10.1. Precizări prealabile	449
6.10.2. Condiții de admisibilitate	452
6.10.3. Hotărârea	454
6.11. Acțiunea de arbitraj	455
6.11.1. Noțiuni și condiții	455
6.11.2. Dreptul aplicabil	458
6.11.3. Hotărârea	459
6.12. Acțiunea pentru obținerea aprobării sau avizării	459
Partea a VI-a. Cele patru libertăți fundamentale	464
Capitolul I. Libera circulație a mărfurilor	464
Capitolul al II-lea. Libera circulație a forței de muncă (și libertatea de stabilire)	476
Capitolul al III-lea. Libera circulație a capitalurilor și a plăților	486
Capitolul al IV-lea. Libera circulație a serviciilor	488
Datele principale ale țărilor membre în Uniunea Europeană în 2018	493
Bibliografie selectivă	501
Index	509

- e) elaborarea „luărilor de poziții” de către Comisie, după analizarea situației politice, economice, juridice a statului candidat;
- f) adoptarea hotărârii de acceptare a „luărilor de poziții” în cadrul Comisiei;
- g) hotărârea Consiliului UE privind luarea de poziție a Comisiei și privind începerea negocierilor de aderare;
- h) deschiderea conferinței de aderare cu țara candidată;
- i) negocierile de aderare;
- j) semnarea protocolului de închidere a negocierilor;
- k) trimiterea rezultatelor negocierilor la Parlamentul European;
- l) aprobarea Parlamentului European;
- m) ratificarea tratatului de aderare de către statul candidat;
- n) ratificarea tratatului de aderare de către statele membre;
- o) intrarea în vigoare a tratatului de aderare.

În privința aderării statelor est-europene, având în vedere contribuția, rolul și puterea instituțiilor unionale în procesul de negociere, putem afirma că este vorba mai degrabă despre un proces de admitere decât despre unul de aderare.

§2. Statutul României față de CE și UE

40. În anii 1967-68, România a atras atenția Europei occidentale prin politica sa de deschidere concretizată în reluarea relațiilor diplomatice cu RFG la 31 ianuarie 1967 (ca primul stat socialist după URSS) și prin neacceptarea „doctrinei lui Leonid Brejnev”^[1] în cazul înăbușirii Revoluției din Cehoslovacia.

România a fost prima țară din Europa Centrală și de Est care a stabilit relații oficiale cu Comunitățile Europene în anul 1974, sub forma unui Acord cu privire la sistemul generalizat de preferințe. Aceste relații s-au dezvoltat odată cu semnarea în 1980 a Acordului comercial pentru produsele industriale.

Relațiile diplomatice cu CE datează din anul 1990. După schimbările din 1989, România a încheiat în anul 1991 un Acord privind comerțul și cooperarea comercială cu CE.

În 1993, Parlamentul a adoptat Legea nr. 20/1993^[2] pentru ratificarea Acordului european instituind o asociere între România și Comunitatea Europeană și statele membre ale acestora, semnat la Bruxelles. Acordul european a intrat în vigoare la data de **1 februarie 1995**, dar încă din 1993 era în vigoare un Acord interimar privind problemele de comerț.

România a depus cererea de aderare la data de **22 iunie 1995** și din acel an au fost întreprinse eforturi pentru îndeplinirea criteriilor de aderare. Încă

^[1] Potrivit șefului Partidului Comunist Sovietic, statele socialiste aveau doar o suveranitate limitată în cazul în care era periclitat sistemul socialist mondial, teorie ce permitea amestecul în treburile interne ale „statului problemă”, în sprijinul forțelor politice comuniste.

^[2] M. Of. nr. 73 din 13 aprilie 1993.

din anul 1995 exista H.G. nr. 140/1995^[1] pentru certificarea conformității cu legislația comunitară a tuturor actelor normative interne. Tot în anul respectiv a fost înființat un Departament pentru Integrare Europeană în cadrul Guvernului, iar din anul 2001 a existat un Minister al Integrării Europene^[2].

Comisia a recomandat în 1999 începerea negocierilor de aderare, dar Consiliul UE a decis ca startul negocierilor cu România să fie la data de **15 februarie 2000**. De la această dată, reprezentanții UE au arătat că statele care au început negocierile mai târziu vor avea șanse egale cu statele care au început negocierile în 1998^[3].

Negocierile au început cu procedura „*acquis-screening*” sau a examinării preluării *acquis*-ului comunitar în legislația internă și a pregătirii țării pentru aderare pe baza a 31 de capitole tematice^[4]. La sfârșitul fiecărui an, Comisia a dat publicității „Raportul Anual de Țară”, care era o evaluare a progreselor înregistrate și a neajunsurilor existente în procesul de aderare într-o anumită țară. Statul român a fost reprezentat de un negociator șef, care era sprijinit de o echipă de experți. Parlamentul European a fost în permanență informat cu privire la progresele înregistrate și avea un raportor separat pentru fiecare țară candidată.

La deschiderea negocierii fiecărui capitol se trimitea un document de poziție privind problema respectivă, iar în fiecare domeniu de negociere specialiști cu

^[1] H.G. nr. 140/1995 privind constituirea și funcționarea Comitetului Interministerial pentru Integrare Europeană (M. Of. nr. 51 din 20 martie 1995).

^[2] Pe baza Acordului de asociere, România și CE au colaborat și în cadrul a trei organe comune:

■ **Consiliul de asociere**, format din membrii desemnați de Guvernul României, pe de o parte, membrii Consiliului UE și membrii Comisiei Europene, pe de altă parte;

■ **Comitetul de asociere**, format din funcționari superiori desemnați de Guvernul României, pe de o parte, și membrii Consiliului UE și ai Comisiei Europene, pe de altă parte, înființat cu scopul de a asista activitatea Consiliului de asociere;

■ **Comitetul Parlamentar de Asociere**, format din membri ai Parlamentului României și ai Parlamentului European.

^[3] Seriozitatea acestor afirmații a fost confirmată ulterior, deoarece în 1998 negocierile au început cu Ungaria, Cehia, Polonia, Estonia, Slovenia și Cipru, iar în 2000 cu România, Slovacia, Letonia, Lituania, Bulgaria și Malta, însă ulterior, în 2003, în afară de România și Bulgaria, restul statelor au semnat la aceeași dată tratatul de aderare.

^[4] Capitolele de negociere sunt următoarele: 1. Libera circulație a mărfurilor; 2. Libera circulație a persoanelor; 3. Libera circulație a serviciilor; 4. Libera circulație a capitalului; 5. Dreptul societăților comerciale; 6. Politica în domeniul concurenței; 7. Agricultură; 8. Pescuitul; 9. Politica în domeniul transporturilor; 10. Impozitarea; 11. Uniunea economică și monetară; 12. Statistica; 13. Politici sociale și ocuparea forței de muncă; 14. Energie; 15. Politica industrială; 16. Întreprinderi mici și mijlocii; 17. Știință și cercetare; 18. Educație, formare profesională și tineret; 19. Telecomunicații și tehnologia informației; 20. Cultura și politica audiovizualului; 21. Politica regională și coordonarea instrumentelor structurale; 22. Protecția mediului înconjurător; 23. Protecția consumatorilor și sănătate; 24. Justiție și afaceri interne; 25. Uniune vamală; 26. Relații externe; 27. Politica externă și de securitate comună; 28. Control financiar; 29. Dispoziții financiare și bugetare; 30. Instituții; 31. Altele.

înalță calificare din România au elaborat studii de impact pentru a prevedea, estima efectele aderării. Comisia elabora, de asemenea, un document de poziție la fiecare capitol și un capitol putea fi considerat închis când părțile aflate în negociere ajungeau la o poziție comună. Negocierile determină condițiile de integrare a fiecărui stat candidat și se concentrează pe termenii în care candidatul va adopta, implementa și exercita *acquis*-ul și eventualele aranjamente de tranziție, care vor fi strict delimitate în timp și condiții de aplicabilitate. Sesiunile de negociere aveau loc la nivel de miniștri sau adjuncți, respectiv reprezentanți permanenți în numele statelor membre și ambadori sau negociatori șefi în numele statelor candidate.

În cursul negocierilor, fiecare candidat este apreciat în funcție de propriile merite. Ritmul negocierilor este dictat de gradul de pregătire a statului candidat și de complexitatea subiectului. Din aceste motive, este imposibil de apreciat durata procesului de negociere pentru fiecare candidat în parte.

Între timp, România a primit ajutor financiar din partea CE în vederea pregătirii țării pentru aderare prin trei surse principale: Programul PHARE pentru construcții de instituții și investiții; Fonduri ISPA pentru investiții în transport și infrastructura de dezvoltare; Fonduri SAPARD ca instrument financiar de ajutorare a dezvoltării agriculturii și a zonelor rurale. Volumul total al acestor fonduri nerambursabile era o sumă anuală ce reprezenta cca 6% din bugetul anual consolidat al României^[1].

Potrivit poziției oficiale din perioada negocierilor, pentru România, aderarea la UE reprezenta singura opțiune viabilă care îi putea asigura reintegrarea completă și definitivă în sistemul de valori promovată de democrațiile vest-europene, sistem din care face parte de drept prin istorie, cultură, tradiție și așezare geografică. Apartenența României la UE constituia o garanție a stabilității, a creșterii economice și a prosperității. România s-a înscris în acest proces ireversibil și participă la modernizarea impusă de integrarea în UE, care implică evoluția generală a întregii societăți românești^[2].

§3. Tratatul de aderare încheiat între România și UE

41. La 24 aprilie 2005, reprezentanții României și ai celor 25 de state membre în UE au semnat Tratatul de aderare a României la UE. În mod formal, prin acest tratat, UE recunoaște că România îndeplinește criteriile de aderare de

^[1] La Copenhaga s-a convenit că noile state membre, imediat după aderare, o perioadă nu pot deveni state „netoplătitoare”. În acest sens a apărut în bugetul comunitar un nou capitol, denumit „Compensație”. Dacă banii proveniți de la UE nu ar acoperi plățile efectuate către UE din acest capitol bugetar, statul în cauză va putea extrage diferența pentru a nu suferi pierderi.

^[2] Alineat preluat din „Poziția Guvernului României privind viitorul Uniunii Europene (Proiect 2)”, publicat pe http://www.mie.ro/Viit_Europei/Romana/POZITIA/pozitia_guvernului_pr2.htm din 10 ianuarie 2003, p. 1.

la Copenhaga și Madrid și este pregătită ca, din 1 ianuarie 2007^[1], să facă parte din cele două organizații internaționale supranaționale și să participe la politicile interguvernamentale ale UE. Analiza aprofundată a textului tratatului ne conduce însă la concluzia că este vorba despre un tratat afectat de anumite condiții și legat de anumite termene.

3.1. Date prealabile

42. Procesul de aderare a României este asemănător până la un punct cu cel al statelor care au aderat la UE la 1 mai 2004. Pe lângă faptul că politicienii au accentuat ori de câte ori au avut prilejul apartenența milenară europeană a țării și rolul de scut al acesteia în fața expansiunii otomane, România, așa cum am precizat mai sus, a cooperat în mod efectiv cu CEE încă din anii socialismului, iar din 1993 această cooperare a fost intensificată prin semnarea Acordului de asociere^[2] intrat în vigoare la 1 februarie 1995. În preambulul acestui document, părțile semnatare au recunoscut că scopul final al României este aderarea la CE (nu la UE) și au fixat pentru realizarea acestui deziderat un termen de 10 ani, care a luat sfârșit la 31 ianuarie 2005 fără succesul scontat.

Negocierile au fost încheiate la 14 decembrie 2004, avizul Parlamentului European pentru aderare a fost adoptat la 13 aprilie 2005, iar semnarea Tratatului de aderare a avut loc la data de **24 aprilie 2005** la Luxembourg.

Camerele reunite ale Parlamentului Român au adoptat în unanimitate legea de ratificare la **17 mai 2005**^[3]. Potrivit Constituției, pentru ratificare era nevoie de o majoritate de 2/3. Potrivit declarației de ratificare a Parlamentului, acest tratat a pus capăt unei „moșteniri dramatice” și a deschis noi perspective pentru țară^[4]. Aceeași declarație a calificat în mod simbolic aderarea României și Bulgariei ca fiind ultimul act din al 5-lea val de aderare (în realitate, este vorba despre un al șaselea val).

^[1] Art. 4 alin. (2) din Tratatul de aderare.

^[2] Publicat în M. Of. nr. 73 din 13 aprilie 1993 și în JOCE L 357 din 31 decembrie 1994.

^[3] Legea nr. 157/2005 (M. Of. nr. 465 din 1 iunie 2005), intitulată Lege pentru ratificarea Tratatului dintre Regatul Belgiei, Republica Cehă, Regatul Danemarcei, Republica Federală Germania, Republica Estonia, Republica Elenă, Regatul Spaniei, Republica Franceză, Irlanda, Republica Italiană, Republica Cipru, Republica Letonia, Republica Lituania, Marele Ducat al Luxemburgului, Republica Ungară, Republica Malta, Regatul Țărilor de Jos, Republica Austria, Republica Polonă, Republica Portugheză, Republica Slovenia, Republica Slovacă, Republica Finlanda, Regatul Suediei, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord (state membre ale UE) și Republica Bulgaria și România privind aderarea Republicii Bulgaria și a României la Uniunea Europeană, semnat de România la Luxemburg la 25 aprilie 2005.

^[4] Declarația Parlamentului României nr. 1/2005 (M. Of. nr. 364 din 28 aprilie 2005).

3.2. Structura tratatului și prevederile cele mai importante

43. În mod asemănător cu tratatul de aderare a celor 10 state din 2004, Tratatul de aderare a României și Bulgariei este un tratat comun pentru cele două țări, elaborat pe baza principiilor și metodelor folosite la ultimul val de aderare. Conform practicii anterioare de extindere a UE, condițiile de aderare a celor două noi state au fost cuprinse într-o singură convenție, într-un singur instrument, ce conține rezultatul complet al celor 31 de capitole de negociere.

Potrivit dreptului internațional public, prin expresia „tratată” se înțelege un acord internațional încheiat în scris între state, între state și organizații internaționale sau între organizații internaționale, guvernat de dreptul internațional, fie că **este consemnat într-un instrument unic, fie în două sau mai multe instrumente conexe** și oricare ar fi denumirea sa particulară^[1]. Potrivit acestei definiții, Tratatul aderării României și Bulgariei reprezintă un caz de școală cu cele 4 părți, 18 anexe, 7 declarații și schimb de scrisori.

Tratatul de aderare are 4 părți principale: **Tratatul de aderare; Protocolul privind condițiile și aranjamentele referitoare la admitere; Actul privind condițiile de aderare și adaptările tratatelor pe care se întemeiază UE și Actul final.**

Din tratatul de aderare face parte integrantă dreptul primar unional, inclusiv tratatele de aderare precedente, însă, spre deosebire de celelalte tratate de aderare, în acest tratat nu apărea textul integral al tratatelor de înființare, ci textul Constituției UE, deoarece acest document era menit să înlocuiască cea mai mare parte a dreptului primar. Această situație a creat o stare de incertitudine din cauza neratificării Constituției, însă este de menționat că tratatele de înființare își pierdeau valabilitatea doar odată cu intrarea în vigoare a Constituției, astfel continuitatea era oricum asigurată.

Documentul fundamental dintre cele 4 componente de mai sus este Tratatul de aderare. Prin ratificarea acestuia, România se obligă să respecte tratatele de înființare a CE și UE și dreptul comunitar potrivit interpretării CJUE, să întreprindă toate măsurile generale și speciale pentru îndeplinirea obligațiilor ce decurg din dreptul primar, respectiv să se abțină de la orice acțiune care ar periclita realizarea scopurilor fixate de tratatele fundamentale.

Tratatul de aderare cuprinde doar 6 articole. Art. 2 alin. (3) aduce o soluție tranzitorie privind aplicarea succesivă a Protocolului și a Actului de aderare: în cazul în care Constituția UE ar fi intrat în vigoare după aderare, **Protocolul** ar fi înlocuit **Actul** de la data intrării în vigoare a Constituției UE. Părțile semnatare ale Tratatului de aderare potrivit prevederilor lor constituționale urmau să ratifice tratatul până la 31 decembrie 2006, urmând ca instrumentele de ratificare să fie depuse la Guvernul italian.

^[1] Convenția de la Viena din 1969 privind dreptul tratatelor, partea I, art. 2 parag. 1 lit. a).

Partea a 2-a și a 3-a din tratat sunt Protocolul și Actul de aderare, care au fiecare 5 capitole (părți): principii; elemente privind ajustarea Constituției/Tratatelor de înființare; prevederile permanente (adoptarea *acquis*-ului); prevederile temporare (perioadele de tranziție); prevederi legate de implementare și adaptări instituționale. Având în vedere eșecul ratificării Constituției^[1], care nu era în vigoare nici la data aderării și nici ulterior, Protocolul de aderare nu a devenit aplicabil niciodată României, aplicându-se astfel partea a 3-a, și anume **Actul privind condițiile de aderare și adaptările tratatelor pe care se întemeiază UE.**

Acest document enumeră normele dreptului comunitar primar, secundar și complementar care au devenit obligatorii din momentul aderării, adăugând la acestea norme de tip „*soft law*”, de exemplu, recomandările, declarațiile Consiliului European. Este cel puțin interesantă o prevedere care impune României să modifice sau să dezică acele convenții internaționale care contravin normelor sus-amintite, în condițiile în care art. 307 TCEE nu cerea în mod expres și concret rezilierea unor astfel de tratate^[2].

Prevederile Tratatului de aderare, copiind prevederile Tratatului de la Nisa, au creat o situație nefavorabilă României în privința reprezentării țării în instituțiile unionale, dacă facem o comparație cu alte state est-europene (de exemplu, Ungaria sau Polonia). România avea 35 de locuri în Parlamentul European, 14 voturi ponderate în Consiliul UE și câte 15 locuri în Comitetul Economic și Social, respectiv în Comitetul Regiunilor. Potrivit Protocolului și Actului de aderare, alegerile pentru Parlamentul European trebuiau organizate în România cel târziu până la 31 decembrie 2007, dată care prefigura o amânare a aderării până la 1 ianuarie 2008.

Spre deosebire de tratatele de aderare de până acum, între data semnării și cea a aderării au trecut aproape 2 ani, motiv pentru care tratatul nu a putut include o listă a modificărilor efectuate în „*acquis*-ul comunitar”. În schimb, a fost stipulat mecanismul realizării adaptărilor tehnice pentru *acquis*-ul adoptat după așa-numita metodă „*cut-off date*” (1 octombrie 2004), adaptări care nu au fost redactate odată cu Tratatul de aderare. Mecanismul presupune adoptarea modificărilor necesare de către Consiliu sau Comisie (în funcție de instituția

^[1] Fapt ce s-a întâmplat în pofida „planului D” promovat de Barroso. Președintele Comisiei, după rezultatele negative ale referendumului din Franța și Olanda, a chemat statele membre la dialog și discuție („*dialogue and debate*” – Planul „D”), fără renegocierea textului constituțional, dar cu prorogarea datei intrării în vigoare.

^[2] Art. 307 TCEE: „Drepturile și obligațiile care rezultă din convențiile încheiate înainte de intrarea în vigoare a prezentului tratat între unul sau mai multe state membre, pe de o parte, și unul sau mai multe state terțe, pe de altă parte, nu sunt afectate de dispozițiile prezentului tratat. În măsura în care aceste convenții nu sunt compatibile cu prezentul tratat, statul sau statele membre în cauză iau toate măsurile adecvate pentru a elimina incompatibilitățile constatate. În acest scop și dacă se impune, statele membre își acordă reciproc asistența necesară și adoptă, când este cazul, o atitudine comună”.

care a emis actul), la solicitarea României sau a Bulgariei, realizată cel târziu la data aderării.

44. Anexele la Protocolul și Actul de aderare conțin prevederi aproape identice, eventualele deosebiri datorându-se faptului că protocolul face referiri la prevederile Constituției UE, iar actul trimite la vechiul drept primar, bazat în principal pe Tratatul de înființare a CEE, EURATOM și UE.

Din totalul de 9 anexe, 8 se referă la România, 7 la Bulgaria, 6 anexe fiind comune. Mai precis, România este destinatară anexelor 1-5 și 7-9.

Prima anexă conține lista acelor tratate internaționale la care urma să devină parte și România odată cu aderarea la UE; a doua anexă se referă la prevederile „*acquis*-ului Schengen” obligatorii și aplicabile în toate statele membre; iar anexele 3, 4, 5 conțin adaptările amănunțite ale actelor normative aparținând instituțiilor, respectiv îndrumările referitoare la adaptările ce se impun în urma aderării.

Anexa 6 se referă doar la Bulgaria, anexa 7 doar la România, ambele conținând dispoziții tranzitorii, anexa 8 se referă la dezvoltarea regională, în timp ce anexa 9 trece în revistă obligațiile speciale de îndeplinit până la aderare exclusiv de România.

45. Actul final enumeră elementele Tratatului de aderare producătoare de consecințe juridice, atrage atenția asupra celor două noi limbi oficiale (româna și bulgara) și obligă părțile semnatare ca până la aderare să desfășoare un schimb real de informații între ele.

La tratatul de aderare se mai adaugă 7 declarații unilaterale și multilaterale, respectiv schimbul informativ și consultativ de scrisori premergător aderării, între UE, statele membre și statele candidate. Dintre aceste declarații, nr. 7 este cea mai importantă; potrivit acesteia, odată cu ridicarea limbii bulgare la nivel de limbă oficială, alfabetul chirilic devine **al treilea alfabet oficial al UE**.

3.3. Dispoziții tranzitorii

46. Potrivit regulilor generale ale Protocolului și Actului de aderare, în lipsa unor dispoziții tranzitorii, statele membre noi au obligația de a aplica, de a lua toate măsurile naționale necesare implementării directivelor comunitare și aplicării regulamentelor comunitare din data aderării. Dispozițiile tranzitorii constituie o excepție provizorie de la aceste reguli și, de obicei, cu cât sunt mai lungi termenele, adică cu cât mai mult durează provizoratul, cu atât mai avantajat este statul în cauză^[1].

^[1] Un inventar scurt al dispozițiilor tranzitorii cele mai spectaculoase în cazul României se prezintă astfel:

a) cetățenii UE și SEE vor putea achiziționa teren agricol, păduri și teren forestier după 7 ani de la aderare, iar pentru a primi drept de achiziție asupra terenului pentru reședință secundară, trebuie să aștepte 5 ani după aceeași dată;

Celelalte state membre au obținut, de asemenea, dispoziții tranzitorii avantajoase, mai ales în domeniul circulației forței de muncă și în siderurgie^[1].

b) România va putea menține până în 2008, respectiv 2010 facilitățile fiscale acordate firmelor înființate în cele 28 de zone defavorizate;

c) în domeniul concurenței, până la 31 decembrie 2011, vor fi scutite de la plata redevenței firmele care au semnat contracte comerciale cu Administrațiile Zonelor Libere înainte de 1 iulie 2002;

d) în domeniul liberei circulații a serviciilor, directiva privind schemele de compensare a investitorilor va trebui implementată cu o amânare până în 2012;

e) întreprinderile de procesare a laptelui, cărnii de pasăre, abatoarele și producătorii de lapte au primit un răgaz de 3 ani pentru modernizare și re tehnologizare în vederea atingerii standardelor europene;

f) România a obținut încadrarea în categorii a zonelor vitivinicole, posibilitatea de a extinde actualele plantații cu 1,5% și va trebui să defrișeze și să replanteze cu soiuri din specia *Vitis vinifera* cele 30.000 ha ocupate cu hibridi interziși până la sfârșitul anului 2014. Tot în domeniul agriculturii, România a obținut protejarea denumirilor de origine și geografice pentru 13 băuturi spirtoase din prune și 5 băuturi spirtoase din distilat de vin, printre care sunt denumirile ca „palincă” sau „vinars”;

g) timp de 4 ani nu se vor aplica activitățile de transport intern impozitele minime europene, iar timp de încă 7 ani pot rămâne în funcțiune autovehiculele a căror greutate maximă depășește standardele europene;

h) UE a solicitat o perioadă de tranziție pentru cabotajul rutier în formulă de 3+2 ani. Prolungirea de 2 ani poate fi făcută numai cu informarea Comisiei;

i) accizele aplicate la țigări timp de 3 ani nu trebuie aduse la nivelul minim din UE;

j) în cazul benzinei și motorinei cu destinație de combustibil pentru autovehicule, accizele minime prevăzute de Directiva 2003/96/CE pot fi aplicate cu o întârziere de 4, respectiv 6 ani. Perioada de tranziție la accizele pentru gazul metan și energia electrică folosite în scopuri necomerciale este de 3 ani;

k) întrucât România este țară producătoare de petrol și, în prezent, consumul este acoperit în proporție de 50% din producția internă, stocul minim de rezervă trebuie atins în 5 ani în proporție de 75% (derogare de 25%, în locul rezervei pentru 90 de zile, trebuie constituită o rezervă de 67,5 zile);

l) dispozițiile tranzitorii din domeniul protecției mediului înconjurător sunt cele mai spectaculoase, cu toate că România se situează în acest domeniu în continuare la un nivel scăzut. În pofida acestei situații, dispozițiile avantajoase sunt următoarele: timp de 5 ani nu trebuie aplicată directiva privind colectarea deșeurilor din sticlă și materiale plastice, iar timp de 3 ani cea privind colectarea deșeurilor lemnoase; 1-2 ani la incinerarea deșeurilor medicale; 2 ani la deșeurile electronice; timp de 3 ani zeci de întreprinderi vor putea deversa deșeuri periculoase în ape curgătoare; câteva sute de terminale și stații de benzină au obținut o amânare de 1-3 ani în domeniul poluării aerului. La apele uzate, România poate deroga timp de 14 ani de la prevederile Directivei 1991/271/CEE, în timp ce, la apele destinate consumului uman, Directiva 1998/83/CE va fi aplicată cu o amânare de 9 ani. Tot 9 ani sunt lăsați și în domeniul prevenirii și controlului integrat al poluării în vederea adaptării la cerințele europene. În domeniul mineritului de minereuri neferoase și aur, 5 întreprinderi au primit un răgaz până în 2010 și 2012 în domeniul prevenirii infiltrărilor de ape poluate din lacurile de decantare în apele curgătoare.

[1] În siderurgie, România nu mai are dreptul de a subvenționa întreprinderile și în perioada 2004-2008 a trebuit să reducă producția cu 2,05 milioane tone. Declarația falimentului nu este suficientă pentru justificarea acceptabilă a reducerii producției, fiind necesară dovedirea desființării fizice a utilajelor, capacităților de producție.

3.4. Clauze de salvagardare

47. Conform practicii de aderare-admitere de până acum, dacă până la sfârșitul a 3 ani de la aderare ar fi apărut dificultăți grave și persistente într-un anumit sector economic, România și Bulgaria puteau solicita Comisiei să fie autorizate în vederea luării unor măsuri de protecție pentru a ameliora situația creată și a ajusta respectivul sector economic al pieței interne. În aceleași împrejurări, orice stat membru vechi putea solicita autorizația de a lua măsuri protecționiste cu privire la unul sau ambele noi state membre. În caz de urgență, Comisia lua o hotărâre în 5 zile. Această **clauză de salvagardare generală** nu poate fi considerată dezavantajoasă, deoarece prevede posibilități reciproce, putând fi activată și de noile state membre în caz de dificultăți^[1].

O altă **clauză de salvagardare** tradițională putea fi activată în cazul în care unul dintre cele două noi state nu și-ar fi îndeplinit angajamentele asumate în contextul negocierilor de aderare, determinând o perturbare semnificativă a bunei funcționări a **pieței interne**, sau când ar fi existat pericolul iminent al unei atare perturbări. Într-o astfel de situație, Comisia, la cererea motivată a unui stat membru sau din proprie inițiativă, putea să adopte măsurile corespunzătoare, proporționale, până la împlinirea unui termen de cel mult 3 ani de la data aderării^[2].

O altă **clauză de salvagardare** a fost cea **jurisdicțională**, activabilă dacă în România și Bulgaria ar fi existat întârzieri cu privire la transpunerea sau implementarea prevederilor comunitare referitoare la recunoașterea mutuală în domeniul civil și penal, de către Comisie, la solicitarea unui stat membru sau din proprie inițiativă, până la sfârșitul a 3 ani de la intrarea în vigoare a tratatului. Măsurile luate trebuiau să fie justificate și menținute nu mai mult decât este strict necesar pentru remedierea situației^[3].

Clauzele de salvagardare clasice sus-amintite au fost considerate insuficiente și au fost introduse **două noi clauze activabile anterior aderării**, care însă puteau provoca amânarea aderării.

În cazul în care, în temeiul urmăririi continue de către Comisie a îndeplinirii angajamentelor asumate de cele două țări candidate în contextul negocierilor de aderare și în special în temeiul rapoartelor Comisiei în această privință, existau dovezi clare că stadiul pregătirii pentru adoptarea și aplicarea *acquis*-ului în aceste țări este de asemenea natură încât există un risc semnificativ ca, într-un număr important de domenii, oricare dintre aceste state să fie în mod evident nepregătit să îndeplinească obligațiile care decurg din calitatea de membru la data aderării (1 ianuarie 2007), Consiliul putea hotărî în unanimitate, la recomandarea Comisiei, ca data aderării statului respectiv să fie amânată cu un an, până la **1 ianuarie 2008**^[4].

[1] Art. 36 din actul și protocolul de aderare.

[2] Art. 37 din actul de aderare.

[3] Art. 38 din actul de aderare.

[4] Art. 39 alin. (1) din actul de aderare.

În plus, în ceea ce privește România, Consiliul putea decide, prin vot cu majoritate calificată, amânarea aderării cu un an, până la 1 ianuarie 2008, dacă se constata o pregătire insuficientă în domeniul **justiției și afacerilor interne** și în domeniul **concurenței**. Angajamentele și cerințele fixate pentru România în aceste domenii au fost limitativ enumerate în anexa 9 la Tratatul de aderare^[1].

După trecerea în revistă a clauzelor de salvagardare și de amânare nemaîntâlnite până în prezent, putem afirma că aderarea României a fost una extraordinară, strategică, ce seamănă mai mult cu un examen de admitere decât cu o aderare obișnuită, la care elevul nu știa până în ultimul moment nici data exactă a afișării notelor.

În argumentare trebuie să amintim faptul că elevul nu a reușit să îndeplinească până la aderare toate cerințele fixate în anexa 9, motiv pentru care a primit de la Comisie o posibilitate de „reexaminare” în cadrul **Mecanismului de cooperare**

^[1] Prezentate în mod sintetic, aceste obligații ce trebuiau onorate în plus, în comparație cu Bulgaria, erau următoarele:

Punctul I:

1. Punerea în aplicare fără întârziere a Planului de acțiune Schengen.

2. Asigurarea la nivel înalt a controlului și supravegherii la viitoarele frontiere externe ale UE, combaterea efectivă a imigrației ilegale și întărirea cooperării cu state terțe în acest domeniu.

3. Elaborarea până în martie 2005 și punerea în aplicare a unui plan de acțiune și a unei strategii de reformă a justiției, respectiv luarea de măsuri în vederea aplicării legilor adoptate la sfârșitul anului 2004 privind organizarea judecătorească, statutul magistraților și Consiliul Superior al Magistraturii. România trebuia, de asemenea, să demonstreze până la sfârșitul lunii martie 2005 funcționarea deplină a noului sistem de distribuire aleatorie a cauzelor.

4. Accelerarea considerabilă a luptei împotriva corupției, prin sprijinirea și asigurarea independenței PNA. Elaborarea unui raport convingător al activității PNA în lupta împotriva corupției la nivel înalt, care ar fi prezentat anual începând din 2005.

5. Realizarea unui audit independent al rezultatelor și impactului generate de Strategia națională anticorupție, asigurarea unui buget adecvat în acest sens, revizuirea procedurilor penale îndelungate și accelerarea acestora în domeniul anticorupției, respectiv reducerea numărului organelor competente în prevenirea și investigarea faptelor de corupție până la sfârșitul anului 2005, pentru evitarea suprapunerii responsabilităților.

6. Asigurarea unui cadru legislativ clar cu privire la sarcinile poliției și jandarmeriei până la sfârșitul lunii martie 2005 și angajarea în structurile instituțiilor sus-amintite a 25.000 de funcționari până la aderare.

7. Elaborarea și punerea în aplicare a unei strategii multianuale coerente împotriva criminalității, care să includă acțiuni concrete pentru a reduce statutul României de țară de origine, tranzit și destinație a victimelor traficului de persoane, și prezentarea din 2005 de statistici credibile privind modul în care acest fenomen infracțional este controlat.

Punctul II:

1. Să asigure prin intermediul Consiliului Concurenței un control efectiv asupra ajutoarelor de stat.

2. Consolidarea mecanismelor de monitorizare în domeniul politicii antimonopol și al ajutoarelor de stat.

3. Încetarea subvenționării întreprinderilor siderurgice de stat din 2005.

4. Alocarea de mijloace financiare adecvate și de resurse umane suficiente și pregătite corespunzător în favoarea Consiliului Concurenței.